

اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

وزارت راه و شهرسازی
شرکت عمران و بهسازی شهری ایران
(مادر شخصی)

کارگاه آموزشی مدیران و کارشناسان شهری

"چگونگی جلب مشارکت مردمی در بازآفرینی شهری پایدار"

استان مازندران

اداره عمران و بهسازی شهری مازندران

تابستان ۱۳۹۶

فهرست مطالب

۴	۱- معرفی .....
۴	۱-۱. مخاطبان .....
۴	۲-۱. حیطه فعالیتی مخاطبان .....
۴	۳-۱. اثرگذاری مخاطبان در پیشبرد اهداف عمران و بهسازی .....
۴	۲- زمینه های شکل گیری موضوع و روش آموزش .....
۵	۱-۲. اسناد نیاز سنجی و اعتماد سازی .....
۶	۲-۲. چگونگی فرایند شکل گیری موضوع و روشهای آموزش .....
۶	۳- نحوه معرفی دوره آموزشی .....
۸	۴- چگونگی ارائه دوره آموزش .....
۸	۱-۴. بخشهای ارائه شده در کلاس .....
۸	۱-۴-۱. جایگاه مشارکت در سند ملی واهداف بازآفرینی شهری پایدار .....
۹	۱-۴-۲. مفهوم مشارکت و دخیلان در بازآفرینی شهری .....
۲۳	۱-۴-۳. بررسی نمونه موردی جمعیت امام علی(ع) .....
۲۳	۱-۳-۱-۴. معرفی جمعیت .....
۲۶	۱-۳-۲-۴. مشارکت جوامع محلی(اعتماد سازی،حضور،...) .....
۲۹	۱-۳-۳-۴. مشارکت داوطلبانه مردمی .....
۲۹	۱-۳-۴-۴. بررسی نمونه موردی خانه علم دروازه غار .....
۳۵	۲-۴. مکان و زمان برگزاری دوره .....
۳۵	۵- گزارش تصویری دوره آموزشی .....
۳۸	۶- مدارک دوره آموزشی .....

فهرست تصاویر

- تصویر شماره ۳-۱ : پوستر دوره آموزشی..... ۶
- تصویر شماره ۳-۲: بروشور دوره آموزشی (برگه رو)..... ۷
- تصویر شماره ۳-۳: بروشور دوره آموزشی (برگه پشت)..... ۷
- تصویر شماره ۴-۱: حوزه های فعالیتی جمعیت امام علی(ع)..... ۲۴
- تصویر شماره ۴-۲: رفتارهای بالغانه، منطقی و صحیح..... ۲۷
- تصویر شماره ۴-۳: گذشت و صبر..... ۲۸
- تصویر شماره ۴-۴: ساختار و زمینه های لازم..... ۲۸
- تصویر شماره ۴-۵: معرفی خانه علم..... ۳۰
- تصویر شماره ۴-۶: گروه آموزش..... ۳۱
- تصویر شماره ۴-۷: گروه پزشکی..... ۳۱
- تصویر شماره ۴-۸: گروه روانشناسی..... ۳۲
- تصویر شماره ۴-۹: گروه ورزش..... ۳۲
- تصویر شماره ۴-۱۰: گروه هنر..... ۳۳
- تصویر شماره ۴-۱۱: گروه حقوقی..... ۳۳
- تصویر شماره ۴-۱۲: گروه کتابخانه..... ۳۴
- تصویر شماره ۵-۱ : سخنرانی و خیر مقدم آقای ذوالفقاری سرپرست اداره کل راه و شهرسازی مازندران..... ۳۵
- تصویر شماره ۵-۲: سخنرانی و خیر مقدم آقای میرزاپور رئیس اداره عمران و بهسازی شهری مازندران..... ۳۶
- تصویر شماره ۵-۳: آموزش توسط خانم مهندس واحدی با عنوان "چگونگی جلب مشارکت مردمی در بازآفرینی شهری پایدار"..... ۳۶

تصویر شماره ۴-۵: آموزش توسط خانم مهندس واحدی با عنوان "چگونگی جلب مشارکت مردمی در بازآفرینی شهری پایدار".....۳۷

تصویر شماره ۵-۵: آموزش توسط خانم مهندس واحدی با عنوان "چگونگی جلب مشارکت مردمی در بازآفرینی شهری پایدار".....۳۷

فهرست نمودارها

- نمودار ۱-۴: انواع دخیلان.....۲۱
- نمودار ۲-۴: لزوم مشارکت مردم در بازآفرینی شهری.....۲۲
- نمودار ۳-۴: ساختار سازمانی جمعیت امام علی(ع).....۲۴
- نمودار ۴-۴: ابعاد فعالیتهای سازمان های مردم نهاد.....۲۵
- نمودار ۵-۴: حوزه های فعالیتی از نظر موضوع.....۲۶
- نمودار ۶-۴: مشارکت جوامع محلی.....۲۷

فهرست جداول

- جدول ۱-۴: نردبان مشارکت ارنشتاین.....۱۴
- جدول ۲-۴: گستره پنج سطحی انجمن بین المللی مشارکت عمومی.....۱۷
- جدول ۳-۴: دفاتر، خانه های ایرانی و نمایندگی های جمعیت امام علی در سراسر کشور.....۲۵
- جدول ۴-۴: آیین ها و فعالیت های جمعیت امام علی(ع).....۲۶

۱- معرفی

۱-۱. مخاطبان

مخاطبان این دوره بر اساس دعوتنامه اداره کل راه و شهرسازی ۱۴۰ نفر بوده که افراد با پست های مدیریت و کارشناسی از اداره کل راه و شهرسازی مازندران دخیل در حوزه های شهرسازی و مسکن ، عمران و بهسازی و پست های ریاست و کارشناسی از ادارات راه و شهرسازی شهرستانهای تابعه و همچنین معاونین و کارشناسان مرتبط با حوزه شهرسازی در شهرداری های استان مازندران در این کارگاه شرکت نمودند.

۱-۲. حیطه فعالیتی مخاطبان

حوزه ی فعالیت مخاطبان در بخش های شهرسازی و برنامه ریزی شهری می باشد.

۱-۳. اثرگذاری مخاطبان در پیشبرد اهداف عمران و بهسازی

از آنجاییکه افزایش آگاهی و مهارت نهادهای مدیریت شهری جزو اهداف شرکت مادر تخصصی میباشد به منظور متناسب ساختن دانش و مهارت با راهکارهای نوین و افزایش بهره وری فردی و تقویت ارتباط با سازمانها در امر باز آفرینی شهری پایدار این گروه از مخاطبان به عنوان افراد مسئول در وزارت راه و شهرسازی و شهرداری ها برای برگزاری دوره انتخاب شدند تا قدمی در راستای اجرایی نمودن اهداف شرکت مادر برداشته شود .

۲- زمینه های شکل گیری موضوع و روش آموزش

محدوده های وسیعی از شهرهای کشور با معضلات پیچیده ای به ویژه فقر شهری، عدم ایمنی و بحران هویت روبه رو هستند. کم توجهی به سرنوشت بخش قابل توجهی از شهرنشینان کشور که از مسکن نامناسب، کمبود خدمات و زیرساخت های شهری و فقدان محیط اجتماعی سالم رنج می برند و با فقر نسبی و بیکاری گسترده مواجه هستند، فاقد هرگونه توجه منطقی است.

مشارکت از نیازی فطری نشأت می گیرد. این نیاز فطری و فعالیت داوطلبانه، زمانی بیدار و از فعالیتی ناخودآگاه به خودآگاه تبدیل می شود که اولاً شهروند به عنوان فردی مشارکت جو، نیاز به حضور در اجتماع و فعالیت بر اساس قواعد مشارکت را حس کند. به تعبیری دیگر، به مشارکت در حل تعارضات اجتماعی یا «مشارکت اجتماعی» روی بیاورد؛ ثانیاً با توجه به عوامل مختلف مؤثر بر مشارکت شهروندان مانند آگاهی اجتماعی، رضایت شهروندان، اعتماد دو سویه شهروندان و شهرداری به یکدیگر، احساس مالکیت به محیط شهری، قوانین و مقررات موجود در مدیریت شهری و ... باید فضای مدیریت شهری بستر لازم برای حضور مردم را فراهم نماید.

دولت و شهرداری‌های کشور تاکنون تلاش‌های زیادی برای حل معضلات این مناطق انجام داده اند؛ ولی متأسفانه روند افت منزلت مکانی-اجتماعی این مناطق روبه افزایش بوده است. براساس چارچوب بازآفرینی شهری پایدار، در راستای عملیاتی کردن سند ملی بخشی از مسائل و مشکلات مربوط به مناطق ذکر شده که ارتباط مستقیم با هدف این دوره آموزشی دارند، به شرح زیر است:

بی توجهی به سهم و حضور شهروندان و همکاری نهادهای مدنی در سیاست‌گذاری، برنامه ریزی و اجرای طرح‌ها و برنامه‌های بهسازی و نوسازی شهری؛

توجه صرف به ابعاد کالبدی و زیبایشناسی در امر ساماندهی و بهسازی محدوده‌های هدف و عدم توجه اقدامات به سرزندگی اجتماعی و اقتصادی و ملاحظات زیست محیطی؛

عدم ایفای نقش صحیح کنشگران مختلف دخیل، به ویژه درگیری‌ها و مداخله‌های اجرائی مستقیم دولت و شهرداری‌ها در فرآیند بهسازی و نوسازی شهری؛

عدم توجه به توانمندسازی ساکنان این محله‌ها و محدوده‌ها برای حضور و مشارکت در فرآیند بهسازی و نوسازی و همچنین پایین بودن سطح آگاهی عمومی نسبت به اهمیت و ضرورت برنامه‌های بازآفرینی شهری؛

عدم اعتماد ساکنان محله‌ها و محدوده‌های هدف بازآفرینی به اقدامات و سیاست‌های بخش حاکمیتی (دولت، شهرداری‌ها و مانند آن).

۲-۱. اسناد نیاز سنجی و اعتماد سازی

از دلایل اجرای برنامه‌ای آموزشی با عنوان جلب مشارکت مردمی می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد :

نیاز به آموزش

نیاز به تهیه منابع مکتوب و قابل دسترس با موضوع پروژه نویسی مشارکتی

نظارت و ارزیابی مشارکتی

نیاز به ارتقای دانش مشارکتی، برای بکارگیری ظرفیت‌های موجود در جوامع محلی و هماهنگی‌های لازم میان سازمانهای دولتی و همراه شدن مردم با دولت.

در راستای اجرای برنامه بازآفرینی سال ۹۵ و برگزاری کارگاههای آموزشی برای مدیران و کارشناسان شهری استان، با هماهنگی‌ها و صحبت‌های انجام شده با شرکت مادر تخصصی و دفتر مطالعات کاربردی و امور ترویجی، با توجه به لزوم آشنایی با نحوه تحقق اهداف و سیاستها و چگونگی اجرایی شدن برنامه‌ها و مشاهده نیاز به بیان این موارد، برگزاری این دوره آموزشی در دستور کار قرار گرفت.

وزارت راه و شهرسازی

اداره کل راه و شهرسازی مازندران

دوره آموزشی "چگونگی جلب مشارکت مردمی در بازآفرینی شهری پایدار

ساری-تیر ۹

۲-۲. چگونگی فرایند شکل گیری موضوع و روشهای آموزش

با توجه به مشاوره با مدیران و کارشناسان و همچنین مجری ، دوره مورد نیاز انتخاب گردید.

۳- نحوه معرفی دوره آموزشی

برای آشنایی مدعوین به دوره آموزشی دعوتنامه ارسال گردید و با ارائه پوستر و بروشور سعی شد مجری و موضوعات مورد بحث معرفی شوند .

تصویر ۳-۱- پوستر برگزاری دوره آموزشی

<p>جایگاه قانونی مشارکت مردمی در بازآفرینی شهری</p>	<p>جایگاه قانونی مشارکت مردمی در بازآفرینی شهری</p>	<p>جلب مشارکت مردمی در بازآفرینی شهری پایدار</p>
<p>هدف دوم سند ملی بطور مستقیم به ارتقای فرهنگ و مشارکت اشاره دارد که اساس آن، اعتمادسازی و فعالیت‌های داوطلبانه است. همچنین یکی از راهکارهای موثر در پیش‌گیری و پیش‌نگری از گسترش محدوده‌ها و محله‌های ناپسند شهری (هدف اول) و بهبود وضعیت اجتماعی ساکنان (هدف سوم)، اعتمادسازی گروه‌های دارای خرده فرهنگهای مختلف و جلب فعالیت‌های داوطلبانه در راستای همیاری در این یافت‌هاست.</p> <p>اهداف بازآفرینی شهری پایدار به ترتیب زیر می‌باشد:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱. تحقق حکمروایی شهری در راستای احیاء و ارتقای انسجام اجتماعی ساکنان محله‌ها و محدوده‌های هدف در برنامه بازآفرینی شهری ۲. کاهش فقر شهری با رویکرد توانمندسازی ساکنان محدوده‌های هدف ۳. ارتقای هویت و منزلت مکانی و حفاظت از ارزش‌ها ۴. ارتقاء تاب‌آوری شهری، تجهیز و مقاوم‌سازی محدوده‌های هدف در مواجهه با سوانح و بلایا <p>تحقق حکمروایی شهری، ارتقای انسجام اجتماعی و کاهش فقر شهری از طریق برخورد صحیح با خرده فرهنگ‌های محلی که عموماً در محله‌های هدف بازآفرینی دیده می‌شود و جلب فعالیت‌های داوطلبانه در این محلات میسر می‌باشد.</p>	<p>سند ملی راهبردی احیاء، بهسازی، نوسازی و توانمندسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری (سند ملی بازآفرینی شهری پایدار)</p> <p>مصوب هیات دولت در جلسه مورخ ۱۳۹۳/۶/۱۶ و بنا به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های راه و شهرسازی، کشور، سازمان میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری و شورای عالی استان‌ها و به استناد ماده ۱۶ قانون حمایت از احیاء، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری</p> <p>اهداف این سند در دو حوزه پیشگیری و درمان مسائل محدوده‌های هدف عبارتست از:</p> <ul style="list-style-type: none"> • پیش‌گیری و پیش‌نگری از گسترش محدوده‌ها ناپسند شهری از جنبه‌های اقتصادی-اجتماعی، محیط‌زیستی و کالبدی • ارتقای فرهنگ شهروندی، مشارکت و همکاری نهادهای محلی • بهبود وضعیت اجتماعی ساکنان و ایجاد فرصت‌های اشتغال و درآمد برای آنان؛ با توجه به ظرفیت‌های توسعه‌های محدوده‌ها • حفاظت پایدار و احیای میراث فرهنگی، تاریخی و هویت فرهنگی شهرها • تحقق سبک زندگی پایدار 	<p>اداره عمران و بهسازی شهری استان مازندران</p> <p>مدرس: مهندس محیا واحدی کمال</p> <p>تیرماه ۱۳۹۶</p>

تصویر ۳-۲- بروشور دوره آموزشی (برگه رو)

<p>الزامات مشارکت داوطلبانه مردمی</p>	<p>جمعیت امام علی (ع) نمونه جلب مشارکت مردمی</p>	<p>مفهوم مشارکت</p>
<p>- داوطلبان باید در درون محدوده هدف درگیر شوند و درک دقیقی از مسائل آن پیدا کنند.</p> <p>- حضور فرد داوطلب صرفاً یکطرفه نیست، باید بده و بستان فیزیکی و معنایی وجود داشته باشد.</p> <p>- انگیزه صرفاً خیریه ای با ثبات نیست.</p> <p>- حضور باید آگاهانه باشد.</p> <p>- حضور داوطلب باید با مسئولیت پذیری اجتماعی همراه باشد.</p> <p>- توجه باید به فرصت یافته‌های ناکارآمد باشد و نه تهدیدها.</p> <p>- دوری از فرهنگ حاشیه ساز به ترتیب زیر:</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • سازمان مردم نهاد، مستقل، غیردولتی و غیرسیاسی دانتجربی -مردمی (NGO) • تأسیس در سال ۱۳۷۸ با هدف شناخت و کاهش معضلات اجتماعی و امداد رسانی به نیازمندان به خصوص کودکان و زنان • دارای مجوز فعالیت از وزارت کشور و مقام مشورتی در شورای امور اقتصادی- اجتماعی سازمان ملل متحد • بازگشایی نخستین دفتر رسمی مردمی در محله مولوی تهران در سال ۱۳۸۴ • تعداد داوطلبین: بیش از ۱۰۰۰۰۰ داوطلب (مشارکت) • تعداد دفاتر: ۳۴ در استانهای مختلف • تعداد کودکان تحت پوشش: بیش از ۳۵۰۰ کودک به طور مستمر در خانه های ایرانی (نتیجه) 	<ol style="list-style-type: none"> ۱. قدرت بخشیدن ۲. شنیدن صدای آسیب پذیران ۳. امکان موفقیت بیشتر ۴. دیدگاهی مردم مرکز ۵. شناسن مساوی دادن به زنان و مردان ۶. فرآیند مبتدراسازی ۷. انتقال دانش، معرفت و مهارت ۸. خود انکایی بیشتر ۹. مشاوره ۱۰. شکل گیری ترتیبانی عادلانه و برابر ۱۱. سهم شدن در منافع ۱۲. اثر گذاشتن بر سرونوشت خود
		

تصویر ۳-۳- بروشور دوره آموزشی (برگه پشت)

۴- چگونگی ارائه دوره آموزش

۴-۱. بخشهای ارائه شده در کلاس

۴-۱-۱. جایگاه مشارکت در سند ملی و اهداف بازآفرینی شهری پایدار

معرفی سند ملی

سند ملی راهبردی احیاء، بهسازی، نوسازی و توانمندسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری هیات وزیران در جلسه مورخ ۱۶/۶/۱۳۹۳ و بنا به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های راه و شهرسازی، کشور، سازمان میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری و شورای عالی استان‌ها و به استناد ماده ۱۶ قانون حمایت از احیاء، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری مصوب ۱۳۸۸، به تصویب هیئت دولت رسید.

اهداف کلان سند ملی

اهداف این سند در دو حوزه پیشگیری و درمان مسائل محدوده‌ها و محلات هدف عبارتند از:

- پیش‌گیری و پیش‌نگری از گسترش محدوده‌ها و محله‌های نابسامان شهری از جنبه‌های اقتصادی- اجتماعی؛ محیط‌زیستی و کالبدی؛
- ارتقای فرهنگ شهروندی، مشارکت و همکاری نهادهای محلی؛
- ارتقای کیفیت، ایمنی و پایداری و برخورداری ساکنان از زیرساخت‌ها و خدمات مطلوب شهری؛
- بهبود وضعیت اجتماعی ساکنان و ایجاد فرصت‌های اشتغال و درآمد برای آنان؛ با توجه به ظرفیت‌های توسعه‌ای محدوده‌ها و محله‌های هدف؛
- حفاظت پایدار و احیای میراث فرهنگی، تاریخی و هویت فرهنگی شهرها؛
- تحقق سبک زندگی پایدار در اقدامات احیاء، بهسازی و نوسازی شهری.

معنای معاصر از رویکرد بازآفرینی شهری

رویکرد و چشم اندازی یکپارچه و جامع و در برگیرنده اقداماتی است که منجر به حل مسائل و چالش‌های شهری و خلق فرایندهایی مستمر و پویا در ارتقا و تحول اقتصادی، کالبدی-محیطی و اجتماعی در محدوده‌های شهری که با تغییر و دگرگونی مواجه‌اند، می‌شوند.

اهداف کلان بازآفرینی شهری پایدار

۱. تحقق حکمروائی شهری در راستای احیاء و ارتقای انسجام اجتماعی ساکنان محله‌ها و محدوده‌های هدف در برنامه بازآفرینی شهری

۲. کاهش فقر شهری با رویکرد توانمندسازی ساکنان محدوده‌های هدف و پیش‌گیری از بازتولید فقر در این محدوده‌ها

۳. ارتقای هویت و منزلت مکانی و حفاظت از ارزش‌ها در محدوده‌ها و محله‌های هدف

۴. ارتقاء تاب‌آوری شهری، تجهیز و مقاوم‌سازی محدوده‌های هدف در مواجهه با سوانح و بلايا

۴-۱-۲. مفهوم مشارکت و دخیلان در بازآفرینی شهری

مفهوم مشارکت

در تعریف عام مشارکت، سهیم بودن افراد گوناگون در انجام امر خاص مد نظر است، اما در تعبیر خاصی که از مشارکت می‌شود، مراد از شرکت دادن مردم به همراه دولت و مسئولین دولتی در اداره امور کشور یا منطقه ای معین است، و از نظر جامعه شناختی، مشارکت، همکاری و همیاری اعضای گروه‌های اجتماعی به منظور انجام کاری به صورت دسته جمعی است.

مشارکت عبارتست از دخالت موثر اعضای یک گروه یا جامعه و یا نمایندگان آنها در تمامی فعالیتها و تصمیم گیریهای که به کل گروه و جامعه مربوط می‌باشد.

دایره المعارف شهر سازی، مشارکت عمومی در شهرسازی را این گونه تعریف می‌کند.

مشارکت عمومی در شهرسازی ابزاری است که بوسیله آن اعضای جامعه قادر به شرکت کردن در تدوین سیاست ها و طرحهایی می‌گردند که بر روی محیط زندگی آنها تاثیر می‌گذارد.

از نظر بانک جهانی مشارکت فرایندی است که از طریق آن بهره وران، کنترل خود را بر روندهای توسعه و تصمیمات و منابع که مرتبط با برنامه است، با هم تقسیم می‌کنند.

بر مبنای تعاریفی که ذکر گردید ، می توان گفت که شهرسازی مشارکتی فرایندی است که در آن عموم در فعالیتهای شهرسازی که به طور مستقیم یا غیر مستقیم بر روی زندگی آن تاثیر دارد ، دخالت می کنند.

"مشارکت در اغلب متون ، عمدتاً به معنای شرکت دادن مردم با یکدیگر در انجام کاری و شریک شدن در منافع کار آمده است، کلمه مشارکت معادل اصطلاح به معنای قسمت ، part انگلیسی است که این کلمه از ریشه (participation) جزء و بخش گرفته شده است و به معنای سهیم شدن در چیزی و یا قسمتی از آن چیز معنا می دهد ."

اگر از دید مدیریتی به مشارکت نگریسته شود ، مشارکت فعال مردم در فرایند توسعه از پایین به عنوان یک نوع قدرت و ابتکار ساکنان در پیشبرد توسعه زیستگاههای مسکونی قلمداد می گردد . به طوری که دیوید مارسدن و پیترو اوکلی معتقدند : مشارکت به توزیع قدرت در جامعه مربوط است زیرا این قدرت است که گروهها را قادر می سازد که تعیین کنند کدام نیازها به و نیازهای چه کسانی از طریق توزیع و یا بکارگیری چه منابعی برطرف خواهد شد .

مشارکت مردمی در قوانین روم به نام سایوز بالاترین پایگاه اجتماعی را داشت. بعد از ۲۱۲ بعد از میلاد برای نخستین بار حق مشارکت به همه ساکنان امپراطوری روم تعمیم داده شد. باید توجه داشت که در دادن حق مشارکت به همه ساکنان روم تعمیم داده شد. باید توجه داشت که در دادن حق مشارکت به همه ساکنان روم، کاراکالا، امپراطور، هدف فقط بوجود آوردن حس تعهد نسبت به مفهوم حق مشارکت نبود بلکه کاهش شورش در استان ها، افزایش مالیات و قدرت بخشیدن به ارتش نیز مورد نظر بود. دادن حق مشارکت به مردم در عمل باعث ایجاد تعهد به امپراطوری شد. بنا بر این دو ارزش اساسی مشارکت یعنی ایجاد حس تعلق و حق مشارکت در تمدن غرب شکل گرفت.

در دهه ۱۹۶۰ میلادی ، تئوریهای انسان گرایانه در شهر سازی مطرح شد . این تئوریها انقلاب مشارکت را بوجود آورد . انقلاب مشارکت عکس العملی است در برابر دیدگاه سابق شهرسازی که مردم را فراموش کرده بود ، مردمی که محور اساسی برنامه ریزی شهر و شهرسازی محسوب می گردند . برای مردم شهرسازی می کردند، نه با مردم و این نتیجه اش به انفعال کشیدن مردم بود. در دیدگاههای انسان گرایانه سعی شده است که فاصله بین مردم و مدیران کم شود . مشارکت در واقع پاسخ به شرایطی بود که جوامع به خصوص مدیریت ها در جهان پر تغییر با آن مواجه شدند.

همچنین مشارکت می تواند به عنوان زمینه موثر در جهت بخشی نظام ارزش جامعه در تعیین اهداف مورد نظر جامعه از کارکرد ارزنده ای برخوردار باشد . "سالیما عمر(کتاب دموکراسی مشارکتی تا تأسیس نهاد و توسعه اجتماعی)" بر اساس این دریافت از مشارکت می گوید : "فرایند مشارکت ، مداخله و کنترل مردم ، بیشتر به تعیین آنچه که از دیدگاه خود مردم یک زندگی بهتر را تشکیل می دهد منجر خواهد شد در این صورت تصمیماتی در ارتباط با این که چه چیزی یک زندگی را بهتر می سازد ، پیش از اینکه با آنچه مردم مهم و مقدس می شمارند منافات داشته باشد ، نظام ارزشی آن را منعکس می کند ." . میسرا تقریباً از همین دیدگاه و با ارزش قائل شدن به رای و نظر و خواست مردم در تعیین سرنوشت خویش می گوید . "مشارکت عبارتست از رشد

توانایی های اساسی بشر از جمله شان و منزلت انسانی و مسئول ساختن بشر در رویارویی نیروی تصمیم گیری و عمل سنجیده و از روی فکر باشد"

اگر تعریف اولیه مشارکت الهام گرفته از برنامه جهانی غذا و توضیحات مربوط بدان مرور شود، چند نوع مفهوم کلیدی به چشم می خورد. این مفاهیم عبارتند از :

۱- قدرت بخشیدن

۲- شنیدن صدای آسیب پذیران

۳- امکان موفقیت بیشتر

۴- دیدگاهی مردم مرکز

۵- شانس مساوی دادن به زنان و مردان

۶- فرآیند مقتدر شدن (عادت شده است که به علت عدم درک عمیق از مشارکت، از مقتدر سازی یاد شود که به علت وجود ((سازی)) به عنوان پسوند گویی کسی یا فردی از بیرون باید فرآیند مقتدر شدن را شکل دهد، به راه اندازد و به فرجام رساند که با مفهوم عدم درگیر شدن و دخالت تسهیلگران منافات دارد. لذا تمامی مفاهیمی که پسوند ((سازی)) به آنها وصل شده است، باید دگرگون شوند.

۷- انتقال دانش، معرفت و مهارت

۸- خوداتکایی بیشتر

۹- مشاوره

۱۰- شکل گیری ترتیباتی عادلانه و برابر

۱۱- سهیم شدن در منافع

۱۲- اثر گذاشتن بر سرنوشت خود

نظریه های مشارکتی

نظریه مشارکتی جان ترنر:

جان ترنر از متخصصان و کارشناسان سازمان ملل متحد در امور مشارکتهای مردمی ، نظریات عمده ای را در این باب ارائه نموده است وی با کارهای تحقیقاتی میدانی وسیع و نظریه پردازی های عمیق خود ، انواع مشارکت را به طور اصولی و علمی طبقه بندی کرده و نظریه مربوط به آن را بیش از پیش عملی و قابل فهم گردانیده است. تحقیقات ترنر و دیگران نشان می دهد، هنگامی که دولت مرکزی در امور اجتماعات محلی دخالت می کند هم نیازهای واقعی این جوامع برای دولت مرکزی نهفته است و هم با کنار گذاشتن مردم محلی توان و امکانات آن نیز از دست می رود . وی با طبقه بندی اصولی انواع مشارکت در جدول معروف خود ، کمک شایانی به شکل گیری نظریه مشارکت کرده است.

طبقه بندی مشارکت از نگاه جان ترنر:

۱ - در حالت اول دولت به شکل متمرکز عمل کرده و نیازی به مشارکت مردم احساس نمی کند . از این جمله دولتها می توان به کشورهای عربی اشاره کرد.

۲ - در این حالت دولت مقتدر و متمرکز ولی ثروتمند نیست . دولت به زور و یا با تشویق ، از مردم می خواهد کار مجانی در طرحهای زیر هدایت دولت انجام دهند ، و یا پول اهدا کنند و دولت خود اقدام به انجام طرحهای عمرانی می کند.

۳ - در این حالت دولت تابع تصمیم گیری مردم در تمام اموری که مربوط به آنها می شود، است . در حالی که دولت هزینه های عمرانی را از ثروت ملی می پردازد . مانند حکومتهای متکی بر مشارکت و دموکراسی از جمله کشورهای اسکاندیناوی

۴ - دولت دخالتی در امور محلی نمی کند . خود مردم از طریق ارگانهای مردمی که تشکیل می دهند ، هم منابع ملی را برای انجام توسعه فراهم می کنند و هم خودشان در تمام امور محلی تصمیم می گیرند : همانند شمال قاره اروپا و آمریکا . آخرین نظریات بر این امر تاکید دارد دولت و مردم شرکایی هستند که با یکدیگر تقسیم کار می کنند.

نظریه مشارکتی جیمز میجلی

میجلی بر اساس پاسخ دولت ها به مشارکت ، آن را به چهار نوع تقسیم می کند.

۱ - شیوه ضد مشارکتی

طرفداران این عقیده معتقد به سرکوب مشارکت توده ها هستند. حکومت ها اجازه مداخله و مشارکت همگانی در تدوین سیاستها را که ممکن است با اهداف کلان اجتماعی و اقتصادی آن ها تعارض پیدا کند ، نمی دهد .

۲- شیوه مشارکت هدایت کننده

در این شیوه دولت از مشارکت اجتماعات محلی با انگیزه های پنهانی ، حمایت می کند. مشارکت اجتماع محلی ، در این شیوه ، به منظور کنترل سیاسی اجتماعی ، با علم به این که مشارکت، اجرای طرح را تسهیل می کند، به کار می رود. در مجموع دولت ها با بهره گیری از شیوه های مشارکت هدایت شده اهداف زیر را دنبال می کند :

۱- استفاده ابزاری از مشارکت، برای اجرای طرح های عمرانی

۲- کنترل جنبش ها و اجتماعات محلی

۳- استفاده از جاذبه های مشارکت برای کسب مشروعیت سیاسی - اجتماعی

۳- شیوه مشارکت فزاینده

در این شیوه دولت در برخورد با مشارکت به شکلی دوگانه عمل می کند. به این ترتیب که در موضع گیری های رسمی از آن حمایت می کند ، اما عملاً در مسیر تحقق پیشنهادهای مشارکتی اقدام موثری انجام نمی شود.

۴- شیوه مشارکت واقعی

در این شیوه دولت ، به طور کامل از مشارکت اجتماعی حمایت می کند و از طریق ایجاد ساز و کارهای برای ورود موثر اجتماعات محلی در تمامی زمینه ها ، تلاش می کند. در این شیوه دولت متعهد به فعالیتهای مشارکتی از طریق آموزش و تقویت اجتماعات محلی و ... و هماهنگی در تصمیمات مرکزی و محله ای است.

نظریه مشارکتی شری ارنشتاین

در اواخر دهه ۱۹۶۰ میلادی ، نقش مشارکت در جوامع بیش از پیش مورد توجه قرار گرفت. ارنشتاین مشارکت شهروندی را با تعبیر قدرت شهروندی به کار گرفت و در توضیح آن از نردبان مشارکت استفاده کرد. نردبان مشارکت ارنشتاین دارای پله های زیر است.

درجات قدرت	نوع و سطح دخالت شهروندان	پله های نردبان مشارکت شهروندی
محرومیت از مشارکت	تشکیل کمیته های فرمایشی	فریبکاری
	آموزش/درمان شهروندان به وسیله صاحبان قدرت	درمان
مشارکت جزئی	تعیین حقوق شهروندان	اطلاع رسانی
	دیدگاههای شهروندان شنیده میشود ولی لزوماً ممکن است مورد توجه قرار نگیرد	مشاوره
	پیشنهاد های شهروندان دریافت می شود ولی الزاماً براساس آن عمل نمی شود	آرامش بخشیدن
قدرت شهروندان	پذیرش مصالحه و برقراری توازن	شراکت
	قدرت مدیریت در تمام یا بخشی از برنامه، به شهروندان داده میشود	قدرت تفویضی
	-----	اختیار شهروندان

جدول ۴-۱ - نردبان مشارکت ارنشتاین

نظریه مشارکتی اسکات دیوید سون

اسکات دیوید سون ، گردونه ی مشارکت خود را برای بحث مشارکت شهروندی طراحی کرد. این گردونه ، سطوح مختلفی از مشارکت را بدون این که ترجیحی برای هر یک قائل شود ، ارائه می کند. در این مدل ، تصمیم گیری در تعاملی مستمر بین دولت و صورت می گیرد. هر چند که دیوید سون برای سطوحی که برای مشارکت بیان می کند ، تقدم و تاخر خاصی قائل نیست و اساساً به همین دلیل از استعاره ی گردونه به جای نردبان استفاده می کند، اما به هر حال سطوح چهارگانه ای برای مشارکت در نظر دارد که عبارتند از:

۱- اطلاع رسانی

۲- مشاوره

دسته بندی نظریه ها با توجه به شرایط ایران

با توجه به شرایط ایران نظریه های مشارکتی به سه دسته تقسیم می شوند

۱- مشارکت شعاری

۲- مشارکت محدود

۳- مشارکت واقعی

مشارکت شعاری

در واقع مشارکت محسوب نمی شود بلکه ادعای داشتن مشارکت است . نیت اصلی ، نه تأمین منافع مردم ، بلکه تأمین منافع مراجع برنامه ریزی است . علت اصلی توسل به مشارکت ، کسب مشروعیت برای طرح و کاهش مقاومت مردم در مقابل آن و در نتیجه ، سهولت اجرای طرح است . هیچ سهمی از اختیارات ، تصمیم گیری ها و سیاست گذاری ها به مردم واگذار نمی شود . کمترین اطلاعات ممکن درباره طرح به مردم داده می شود و اطلاعاتی هم که منتشر می شود ، تنها در بر دارنده ی آثار مثبت وقوت طرح است و از آثار منفی سخنی به میان نمی آید و اساساً وجود هر گونه آثار منفی در طرح نفی می گردد.

مشارکت محدود

نیت اصلی تأمین منافع مردم است، تا جایی که با منافع دولت و مراجع برنامه ریزی تضاد پیدا نکند . سهمی از تصمیم گیری و هدف گذاری واگذار نمی شود . مردم حق اظهار نظر و مخالفت دارند، اما نمی توانند بر اجرای نظراتشان نظارت داشته باشند و اعمال خواسته های خود را پیگیری نمایند . مشارکت ابزاری برای بهبود کیفیت طرح ها قلمداد می شود . جریان اطلاعات از پایین به بالاست ؛ یعنی اطلاعات از مردم به برنامه ریزان منتقل می شود . دامنه ی مشارکت ، محدود است و به مشارکت در تأمین اعتبار مالی طرح ها و نظر خواهی از مردم برای بعضی موارد مورد برنامه ریزی منحصر می شود.

مشارکت واقعی

نیت اصلی ، تأمین حداکثر منافع مردم و جلب رضایت عموم است . هزینه های این امر، توسط دولت یا سازمان پشتیبان طرح تأمین می شود . در تصمیم گیری مشارکت دارند . علاوه بر این، حق اظهار نظر دارند ، حق اعتراض و مخالفت با طرح و حق نظارت بر اجرای خواسته هایشان را نیز دارند . مشارکت علاوه بر آن که ابزاری برای بهبود کیفیت طرح ها تلقی می شود ، به عنوان هدف نیز

قلمداد می شود و موجب رشد فکری، اجتماعی و مدنی می گردد. جریان اطلاعات دوسویه و فعال است و مراجع برنامه ریزی و مردم، هر دو، اطلاعاتشان را در اختیار هم می گذارند.

طبقه بندی سطوح مشارکت و تمایز شیوه های مشارکتی

سطوح مشارکت

گستره چهار سطحی پریسکولی

پریسکولی وجه تمایز شیوه های مشارکتی را در میزان تاثیر گذاری و سهم مشارکت کنندگان در تصمیم گیری ها می داند. نکته این است که باید شیوه های مناسب با رابطه و کار مردم مشخص کرد. پریسکولی مشارکت را در چهار سطح تعریف می کند:

۱- آگاهی در مورد تصمیمات

۲- شنیدن نظرات پیش از تصمیم گیری

۳- تاثیر گذاری بر تصمیمات

۴- تصمیم سازی موافقت با تصمیمات

گستره پنج سطحی انجمن بین المللی مشارکت عمومی IAP 2

مشارکت را در پنج سطح بر اساس افزایش تاثیر گذاری به شرح ذیل طبقه بندی می کند:

۱- آگاهی رسانی Inform

۲- مشورت Consult

۳- درگیر ساختن مردم Involve

۴- همکاری با مردم Collaborate

۵- توانمند سازی Empower

افزایش سطح تاثیرگذاری شهروندان

توانمند سازی	همکاری با مردم	درگیر ساختن مردم	مشورت	آگاهی رسانی	اهداف مشارکت
دادن اختیار تصمیم سازی نهایی به مردم	شریک بودن با مردم در تمامی ابعاد تصمیم گیری شامل: تکوین آلترناتیو هاو تعیین راه حل های منتخب	کار مستقیم با مردم در تمام طول فرایند، به منظور دادن اطمینان به مردم که نگرانی ها و علایق آنها به شکلی مداوم در تمامی فرایند در نظر گرفته خواهد شد	گرفتن بازخورد ها از مردم در زمینه تحلیل ها ، آلترناتیو ها و یا تصمیمات	تامین اطلاعات جامع و عینی به منظور کمک به مردم در فهم مشکلات، گزینه ها، فرصت ها و یا راه حل ها	اهداف مشارکت
۱: اجرای تصمیماتی که مردم گرفته اند	۱: در نظر گرفتن دیدگاهها و ابداعات مردم در تدوین راه حل ها و گنجاندن پیشنهادهای مردم در تصمیمات در بیشترین حد امکان	۱: کار مستقیم با مردم ۲: در نظر گرفتن دیدگاه ها و خواسته های مردم در آلترناتیو ها ۳: گرفتن بازخوردها	۱: آگاه ساختن مردم ۲: گوش کردن به نگرانی ها و خواست های مردم ۳: گرفتن بازخوردها	۱: آگاه ساختن مردم	تعهدات مسئولان به مردم

جدول ۴-۲- گستره پنج سطحی انجمن بین المللی مشارکت عمومی

مشارکت فعال و موثر مردمی زمانی بطور کامل تحقق می یابد که مردم در مراحل ذیل مشارکت فعال و آگاهانه داشته باشند:

۱- شناخت و تحلیل وضعیت

۲- تصمیم سازی و انتخاب

۳- برنامه ریزی و طراحی

۴- اجرا و نگهداری

۵- پایش و ارزیابی

الگوهای سازمانی و نهادی مشارکت در برنامه ریزی

الگوهای سازمانی مشارکت :

۱- الگوی سازمانی مشارکت سازمان یافته

در جامعه امروز ما نظام مدیریت شهری و ارکان آن (شهرداری ها و شوراهای شهر) وزن بیشتری به الگوی سازمانی مشارکت شهری سازمان یافته (رسمی، برنامه ریزی شده و نهادی) داده اند. در قانون اساسی ایران ۵ رکن تصمیم گیری شامل رهبری؛ قوه مقننه؛ قوه مجریه؛ قوه قضاییه و شوراهای شهر و روستا دیده شده است. وظیفه رکن شورا؛ مسئولیت تصمیم گیری در امور محلی و همچنین نظارت بر اجرای تصمیمات شورا و برنامه های محلی دولت است. شورا ها بر مبنای افزایش مشارکت عمومی در برنامه ریزی و اجرا تشکیل شده اند. اگر چه در حال حاضر از رسالت تعیین شده در قانون اساسی فاصله بسیار زیادی دارند اما در مجموعه اسناد بالادستی از جمله سند چشم انداز ۱۴۰۴ ویژگی های تعریف شده بدون حضور فعال شوراهای میسر نخواهد شد. در سراسر جهان ۱۸۶ کشور دارای دولت مستقل و از این تعداد ۱۲۰ کشور دارای شورا های محلی و یا حکومت های مستقل هستند. در همه کشور ها شوراهای با هدف اجرای سیاست های تمرکز زدایی و تفویض قدرت تشکیل شده اند. کشور پاکستان نیز یکی از کشور هایی است که در قانون اساسی خود سه سطح حکومتی وجود دارد که نهاد های محلی یا شوراهای در سطح سوم قرار دارند. تعداد شوراهای محلی مناطق شهری در پاکستان به شرح ذیل است:

- دو اتحادیه مادر شهر (کراچی و لاهور)

- ۱۱۵ اتحادیه شهری

- ۱۵۶ کمیته شهری

- ۲۰ هیات نظامی (اردوگاه های دائمی)

- ۳۰۱ کمیته شهری (شهر های کوچک فاقد مدیریت محلی)

در مجموع شوراهای به توفیق دست نیافتند. که مهمترین دلیل آن مدیران محلی بود که دارای اختیارات کامل بوده ولی به دلیل وابستگی به حکومت مرکزی در تامین اهداف شورایی قصور کردند. تشکیل شورایی ها و سراهای محله در شهر تهران (نمونه موردی)

مستند قانونی در اجرایی کردن نهاد مدیریت محله مصوبه بیست و دومین جلسه شورای بازنگری، اصلاح و هماهنگی نظامات برنامه ریزی و اجرایی شهرداری ۱۳ تهران است. این مصوبه بر قوانین ملی و تصمیمات شورای اسلامی /۸/ در تاریخ ۸۸ شهر تهران به شرح زیر استوار است :

-وظایف و نقش شهرداری تهران در گسترش مشارکت و حضور در عرصه های مختلف و سیاست محله محوری (برنامه پنجساله)
-در راستای تحقق مفاد بندهای ۲ و ۵ و ۷ مندرج در ماده ۷۱ قانون وظایف و تشکیلات شورای اسلامی کشور مصوب مجلس شورای اسلامی

در چارچوب مستندات فوق هدف از تشکیل مدیریت محله " مهیا کردن شرایط و زمینه های قانونی، اجرایی و تشکیلاتی لازم در جهت شکل گیری مشارکت آگاهانه، معنادار، قاعده مند و پایدار و استفاده بهینه مدیریت شهری از سرمایه اجتماعی است. طبق اسناد موجود جایگاه سراهای محلات نیز براساس " رویکرد محله محور" تعیین شده است. در این اسناد تاکید شده که "طبق تجربه مدیریت شهری تهران بزرگ برنامه ریزی محله ای برای دست یابی به هدف جدی مشارکت شهروندی و فراهم نمودن کیفیت مطلوب زندگی شهری، ایفای نقش در کنترل آسیب های اجتماعی محله، یاری رسانی به گروه های آسیب پذیر، سامان دهی در بحران ها با حفظ آمادگی، زیباسازی و نگه داشت بهینه محله و آثار هویتی و بالاخره افزایش خودآگاهی ها و آموزش... در دستور کار قرار گرفته است. همچنین هدف دیگر تمرکز زدایی همراه با فراهم آوردن امکان نظارت بیشتر، مشارکت از پایین به بالا و مردم سالاری راستین، حذف بوروکراسی، افزایش شفافیت و پاسخ گویی... پی آمدهای موردانتظار چنین فرآیندی تعیین شده است. برای اجرایی نمودن این مصوبات "در حال حاضر ۳۷۴ مدیریت محله در تهران تشکیل شده که هر یک از آنها ۱۳ خانه را راه اندازی کرده اند و هر یک از این خانه ها هم کانون های متنوعی را -به طور میانگین بین ۷ تا ۸ کانون - در زیر مجموعه خود شکل داده اند.

۲- الگوی سازمانی مشارکت خود جوش

- از آنجا که در جامعه جهان سوم، بویژه بخش توسعه نیافته آن، فرهنگ مشارکتی هنجارهای فرهنگی مربوط به مشارکت هنوز به طور شایسته شکل نگرفته است، نقش الگوی سازمانی مشارکت رسمی و سازمان یافته اهمیت بیشتری دارد.
- دلیل اصلی این است که مشارکت خودجوش، داوطلبانه و سازمان نیافته هنگامی شکل می گیرد « فرهنگ مشارکتی » قوی شکل گرفته باشد و مشارکت توانسته باشد تبدیل « هنجار فرهنگی » به شود.
- الگوی خودجوش مشارکت به عنوان سیستم موثر مسئولیت پذیری و مشارکت شهروندی در مقابل الگوی سازماندهی شده مشارکت، مانند شوراهای شهر یا محله می توان در راستای فرهنگ سازی برای مشارکت خودجوش و مردمی تلاش کرد.

شرایط عمده ای در موفقیت نهادینه کردن مشارکت مردم موثر است به قرار زیر است:

(۱) ایدئولوژی مشارکت (بعد هنجاری)

(۲) نهاد های مناسب (بعد سازمانی)

۳) آموزش و اطلاع رسانی (بعد اجتماعی و ارتباطی)

۴) منابع مناسب مادی و فنی (بعد عملیاتی)

بسترهای مناسب به منظور تحقق مشارکت

۱- اعتماد سازی:

مردم فراتر از شعارهایی که در باب حضور و مشارکت مطرح می گردد واقعاً باید به این باور برسند که مسئولین در عرصه ی تصمیم سازی و سیاست گذاری هایشان نیازهای اساسی، مهم و نقطه نظرات آنها را مدنظر دارند و اینگونه نیست که تنها هنگام نیاز به همیاری و شرکت آنها در تأمین هزینه ی پروژه های به مشارکت خوانده شوند.

بسترهای لازم به منظور تحقق « مشارکت » و حاکمیت در مدیریت

۲- تحلیل هزینه-فایده جهت مشارکت:

ارائه ی تحلیل های ساده و واقعی از مقایسه ی هزینه و فایده ی مشارکت در امور مختلف از سوی مسئولین، این امکان را فراهم مینماید که مردم دریابند که سودمندی حضور و شرکت فعال (اعم از مشارکت مادی یا معنوی) آنها در مقاطع مختلف طرح ها، پروژه ها و تصمیم گیری های شهر بسیار بیش از هزینه های گوناگون پرداختی آنان در فرایند مشارکت است .

۳- آموزش:

آموزش حقوق و تکالیف برای مدیریت یک اهتمام بلندمدت و بی وقفه محسوب می شود. که در این عرصه مردم از طریق نهادهای گوناگون فرهنگی، اجتماعی و رسانه های عمومی با حقوق خود در عرصه های شهر و اجتماع آشنا می گردند و به موازات آن مسئولیت های خویش را نیز خواهد شناخت.

راهبردها و خط مشی هایی برای مشارکت

مشارکت مردمی به عنوان عنصر مهم مدیریتی در جهان امروز مطرح است؛ زیرا مسائل و پیچیدگی های به ویژه کلان شهرها، به حدی است که هیچ مدیر تیزبین و مقتدری هم نمی تواند به تنهایی آن را تحت کنترل درآورد. امروز مفهوم جدیدی به نام حقوق شهروندی و مشارکت در جوامع مطرح است که توسعه ی مدیریت شهری، تحول مشارکتی، آموزش، تحول و پایداری و توسعه یافتگی با آن ارتباط مستقیم دارد. این در حالی است که هنوز نگاه مدیران ما به نگاهی تکلیف مدار است و به آنان به عنوان ساکنان منفعل نگاه می شود، آن هم بدون دخالت دادن آنان در تصمیم گیری و خبر رسانی شفاف. شاید به همین دلیل است که

نیز شهر را چندان متعلق به خود نمی دانند و در رفع مشکلات آن چاره ای نمی اندیشند. این در حالی است که مدیریت هر شهر به سه عنصر شهر، و شهرداری بستگی دارد.

در راستای تحقق واقعی و جلب مشارکت های مؤثر مردمی، مهمترین اقدامات در راستای مدیریت شهری، عبارتند از:

۱- برقراری جریان آزاد تبادل اطلاعات در عرصه ی شهر

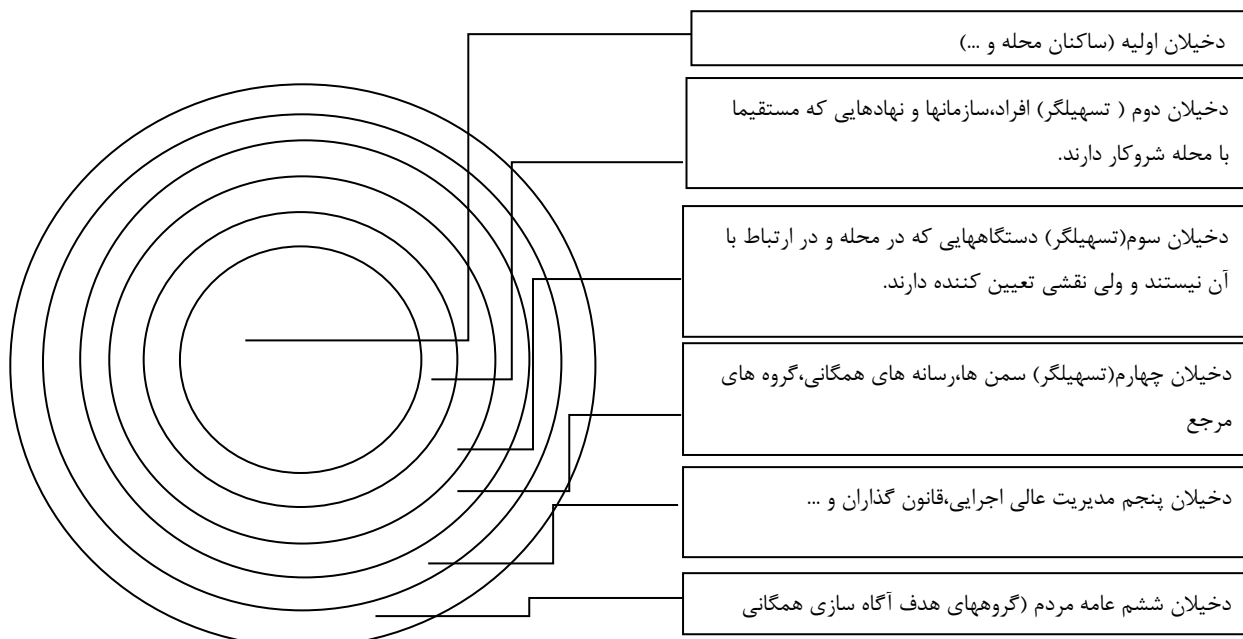
۲- شفاف سازی قوانین و مقررات (در فرایند آموزش و اطلاع رسانی)، بررسی نقاط قوت و نقاط ضعف قوانین موجود.

۳- روان سازی امور و ارتقا ی کیفیت خدمات ارائه شده در امور شهری، از طریق مکانیزه نمودن مراحل گردش کار اداری و پاسخگویی فعال به شهروندان.

۴- تبیین سیاستهای مدیریت با ترسیم روشن اهداف (درازمدت، میان مدت و کوتاه مدت) و روش های دستیابی به آنها و توجیه راهکارهای انتخاب شده.

۵- بستر سازی جهت تشکل های مردمی، هدایت و تقویت آنها و استخراج و بکارگیری دستاوردهای حاصل شده از فعالیت های آنان در مراحل مختلف تدوین و اجرای طرح های شهری.

انواع دخیلان

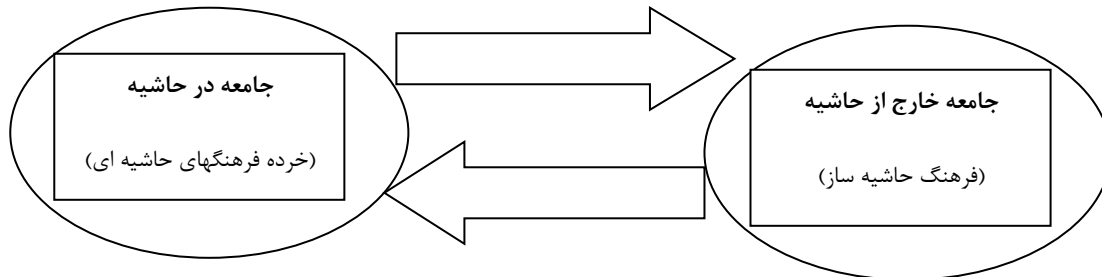

نمودار شماره ۴-۱ - انواع دخیلان

لزوم مشارکت مردم در بازآفرینی شهری

نمودار شماره ۴-۲ - لزوم مشارکت مردم در بازآفرینی شهری

واژه مشارکت (participation) از نظر لغوی، شرکت دادن مردم با یکدیگر در انجام کاری و شریک شدن در منافع کار تعریف می شود. شهرسازی مشارکتی فرایندی است که در آن عموم در فعالیتهای شهرسازی بطور مستقیم و غیرمستقیم بر روی زندگی او تاثیر دارد، دخالت می کنند. اگر از دید مدیریتی به مشارکت نگریسته شود، مشارکت فعال مردم در فرایند توسعه از پایین به عنوان یک نوع قدرت و ابتکار ساکنان در پیشبرد توسعه زیستگاههای مسکونی قلمداد می شود. سه نوع نگاه برنامه ریزی و کاری وجود دارد:

- ۱- مشارکت با مردم
- ۲- مشارکت برای مردم
- ۳- مشارکت همراه مردم

در حالت اول؛ دولت به شکل متمرکز عمل کرده و نیازی به مشارکت مردم احساس نمی کند (مانند کشورهای عربی).

در حالت دوم؛ دولت مقتدر و متمرکز ولی ثروتمند نیست. دولت به زور و یا با تشویق از مردم می خواهد کار مجانی در طرحهای زیر هدایت دولت انجام دهند و یا پول اهدا کنند و دولت خود اقدام به انجام طرحهای عمرانی کند.

در حالت سوم؛ دولت تابع تصمیم گیری مردم در تمام اموری که مربوط به آنها می شود، است. در حالی که دولت هزینههای عمرانی را از ثروت ملی می پردازد. مانند حکومتهای متکی بر مشارکت و دموکراسی از جمله کشورهای اسکانداوی. دولت دخالتی در امور نمی کند، خود مردم از طریق ارگانهای مردمی که تشکیل می دهند، هم منابع ملی را برای انجام توسعه فراهم می کنند و هم خودشان در تمام امور محلی تصمیم می گیرند. مانند شمال قاره اروپا و آمریکا.

آخرین نظریات بر این امر تاکید دارد که دولت و مردم شرکایی هستند که با یکدیگر تقسیم کار می کنند. در طرح حاضر، مردم از صفر تا ۱۰۰ همراه متخصص کار و همراهی می کنند. مشارکت به همراه مردم، هم از نظر جامعه شناختی، هم از نظر همراهی و همکاری، ساخت و توسعه، مردم همراه با دولت حرکت می کند. مانند بحث جدیدی که در دولت مطرح شده است؛ "طرح

بازآفرینی شهری پایدار". بنابراین در بحث بازآفرینی شهری، اولین مؤلفه‌ای که باید در نظر داشته باشیم؛ "مشارکت دستگاه های دولتی با یکدیگر" است. به همین منظور ستادهای استانی بازآفرینی شهری پایدار در سطوح استانی و شهرستان ایجاد شده است.

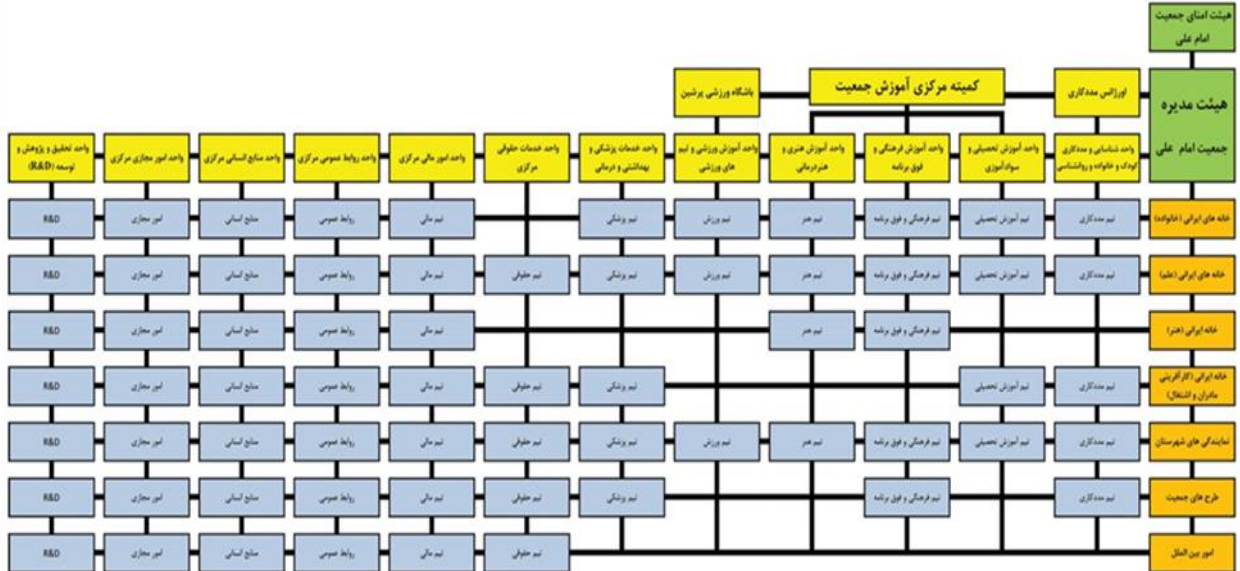
۴-۱-۳. بررسی نمونه موردی جمعیت امام علی(ع)

۴-۱-۳-۱. معرفی جمعیت

- ✓ سازمان مردم نهاد، مستقل، غیر دولتی و غیر سیاسی دانشجویی-مردمی (NGO)
- ✓ تاسیس در سال ۱۳۷۸ با هدف شناخت و کاهش معضلات اجتماعی و نیز امداد رسانی به نیازمندان به خصوص کودکان و زنان
- ✓ دارای مجوز فعالیت از وزارت کشور و مقام مشورتی در شورای امور اقتصادی- اجتماعی سازمان ملل متحد
- ✓ راه اندازی نخستین دفتر در دانشگاه صنعتی شریف به عنوان نخستین جمعیت دانشجویی فعال در زمینه‌های اجتماعی
- ✓ بازگشایی نخستین دفتر رسمی مردمی در محله مولوی تهران در سال ۱۳۸۴
- ✓ تعداد داوطلبین: بیش از ۱۰,۰۰۰ داوطلب
- ✓ تعداد دفاتر: ۳۴
- ✓ تعداد کودکان تحت پوشش: بیش از ۳۵۰۰ کودک به طور مستمر در خانه های ایرانی
- ✓ تعداد نمایندگی ها در سراسر کشور: ۱۱ نمایندگی رسمی
- ✓ سایر استانهای فعال: ۱۰ استان دارای رابط و اجرای برخی طرح های جمعیت

ساختار سازمانی و نحوه فعالیت

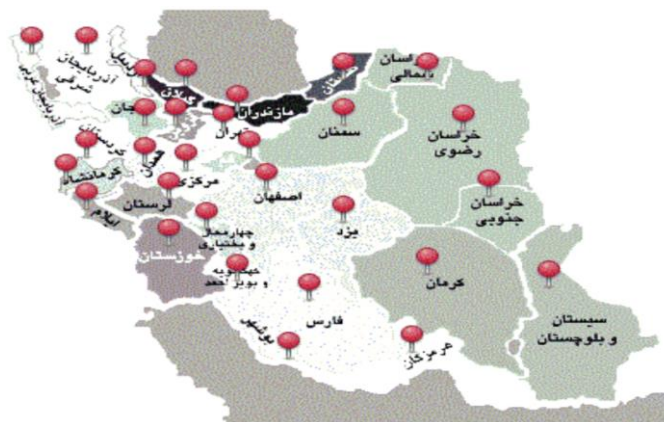

نمودار ۳-۴- ساختار سازمانی جمعیت امام علی (ع)

بخش‌های ساختار اجرایی و تصمیم گیری :

- ۱. برنامه ریزی و توسعه
- ۲. شورای دانشجویی
- ۳. شورای مردمی
- ۴. منابع انسانی
- ۵. روابط عمومی
- ۶. سایت و IT
- ۷. آموزش
- ۸. طرح ها و پروژه‌ها
- ۹. نمایندگی‌ها
- ۱۰. امور مالی
- ۱۱. شناسایی و مددکاری
- ۱۲. بازاریابی و جذب مشارکت‌ها
- ۱۳. امور بین الملل

حوزه‌های فعالیت از نظر مکانی

تصویر شماره ۴-۱- حوزه های فعالیت جمعیت امام علی از نظر مکانی

دفاتر، خانه های ایرانی و نمایندگی های جمعیت امام علی در سراسر کشور

ردیف	استان	منطقه	تعداد کودک تحت حمایت
۲۵	هرمزگان	بندرعباس	۱۰۰
۲۶	بوشهر	بوشهر	۳۰
۲۷	قم	قم	۵۰
۲۸	خانه هنر تهران		
۲۹	خانه درمان تهران		
۳۰	تهران	خاکسفید	۳۱
۳۲		بندرعباس	۳۳
۳۴	تهران	مشهد	۳۵
۳۶		جاسک	۳۷
۳۸	تهران	خرم آباد	۳۹
۴۰		خرمشهر	۴۱
۴۲	تهران	یزد	۴۳
۴۴	تهران	بیرجند	۴۵

ردیف	استان	منطقه	تعداد کودک تحت حمایت
۱۳	کرمانشاه	جعفرآباد	۲۰۰
۱۴		نواب	۱۰۰
۱۵		مسکن	۱۵۰
۱۶	البرز	ملک آباد	۱۵۰
۱۷		سرآسیاب	۱۳۰
۱۸	خراسان رضوی	مشهد	۱۰۰
۱۹		قوچان	۶۰
۲۰	کرمان	شهرک پدر	۶۰
۲۱		بازار	۱۳۰
۲۲	اصفهان	اصفهان	۶۰
۲۳	شیراز	شیراز	۶۰
۲۴	گلستان	گرگان	۶۰

ردیف	استان	منطقه	تعداد کودک تحت حمایت
۱	تهران	احمدآباد	۱۰۰
۲		فرحزاد	۱۵۰
۳		خاکسفید	۱۳۰
۴		لب خط	۶۰
۵		دروازه غار	۱۲۰
۶		مولوی	۱۵۰
۷		پاکدشت	۶۰
۸		شهرری	۱۱۰
۹		پیشوا ورامین	۵۰
۱۰		قرچک	۶۰
۱۱		محمودآباد	۵۰
۱۲	مازندران	ساری	۶۰

جدول ۴-۳- دفاتر و خانه های ایرانی و نمایندگی های جمعیت امام علی در سراسر کشور

شهرهای فعال:

سمنان- سبزوار- بیرجند-خرمشهر- ایزده- اهواز- نیکشهر- ایلام- قزوین- بشاگرد-همدان- جاسک- خیر آباد-تبریز- زاهدان- سنند-سردشت- مریوان- زنجان- یزد و اردکان

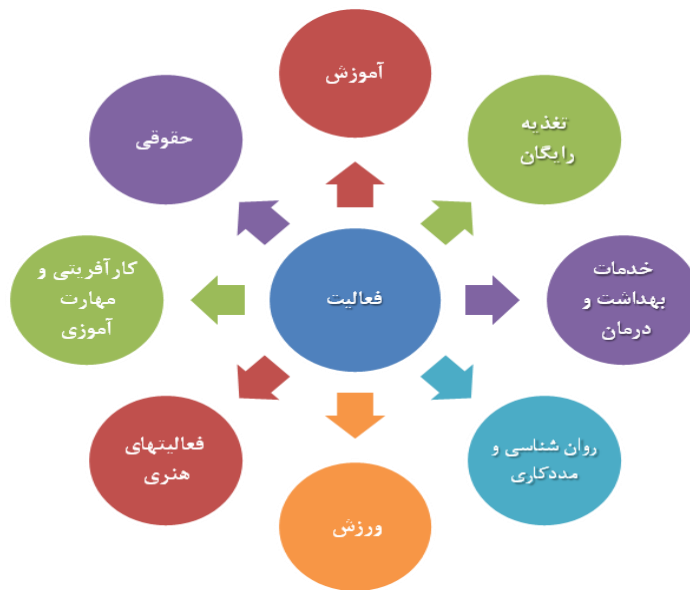
حوزه های فعالیت از نظر موضوع

ابعاد فعالیتهای سازمان های مردم نهاد

نمودار ۴-۴- ابعاد فعالیتهای سازمان های مردم نهاد

نمودار ۴-۵- حوزه های فعالیتی از نظر موضوع

نام آیین	حوزه تاثیر گذاری آیین
کوچه گردان عاشق	فقر غذایی
شام عباران	اعتیاد
هفت سین برکت	برگزاری مراسم سال نو در کنار کودکان محروم
بوی عیدی	برگزاری جشن در کنار کودکان بیمار و معلول
یلدا در کوچه های فقر	برگزاری مراسم شب یلدا در کنار خانواده های محروم
کعبه کریمان	برآورده کردن آرزوی کودکان دردمند
صفای سعی	حمایت از زنان سرپرست خانوار
فاطمیما	حمایت از دختران در معرض خطر
طفلان مسلم	حمایت از کودکان معارض با قانون
تدریس عشق	حمایت تحصیلی از کودکان محروم
مادرانه	حمایت از مادران باردار آسیب دیده
هزاربار زندگی	گسترش فرهنگ کتابخوانی در محلات محروم
ایران ۱۱۳۰	پرسشگری اجتماعی از کاندیدهای ریاست جمهوری
نیایش عاشقان	برگزاری نیایش در محلات معضل خیز
اعتکاف درمسجد دل‌های کودکان	برگزاری مراسم اعتکاف در کنار کودکان مناطق محروم

جدول شماره ۴-۴- آیین هاو فعالیت های جمعیت امام علی(ع)

۴-۱-۳-۲. مشارکت جوامع محلی (اعتماد سازی، حضور،..)

چرا بهره مندی از مشارکت جوامع محلی ؟

- شناخت صحیح و کامل جوامع محلی از امکانات و نیازهای محله بعنوان فرصتی ناب در سرعت پروژه
- ایجاد حس تعلق قوی میان جوامع محلی به نسبت محله خود و نگهداری آن در صورت مشارکت آنان
- مشارکت جوامع محلی به عنوان بخش اصلی از مسئولیت اجتماعی هر اقدام شهری

نمودار ۴-۶- مشارکت جوامع محلی

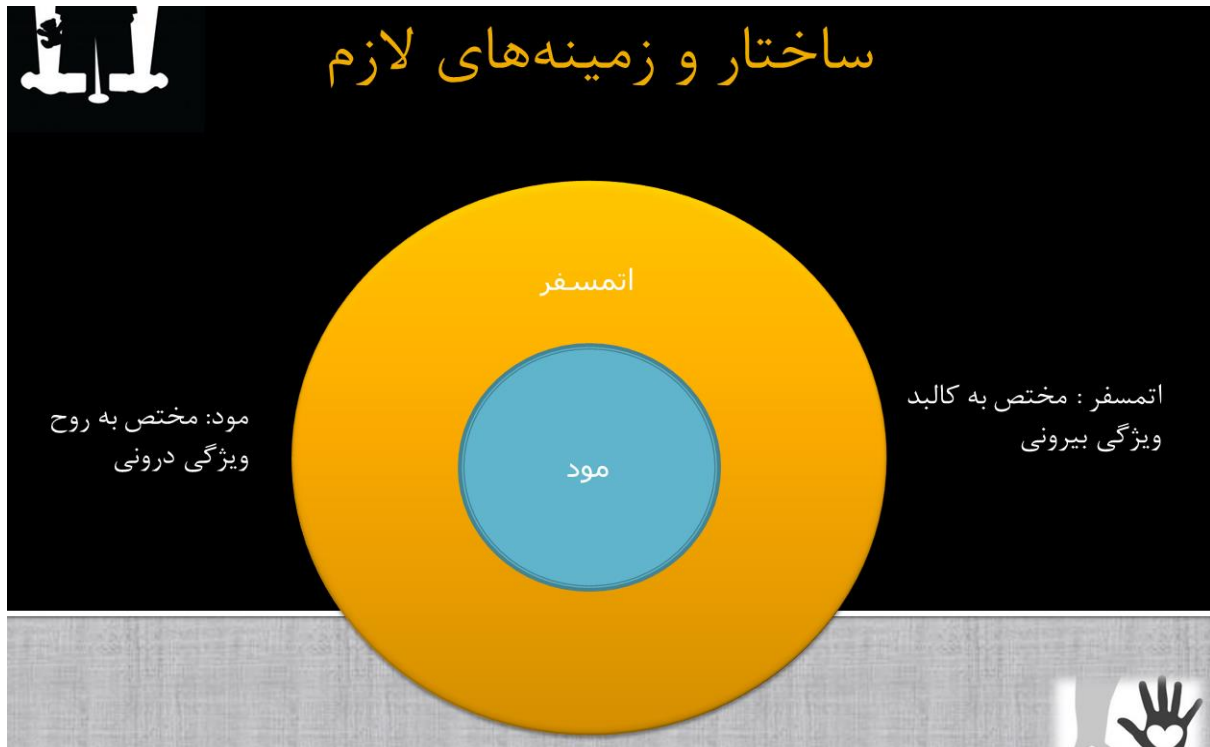
تصویر شماره ۴-۲- رفتارهای بالغانه، منطقی و صحیح

تصویر شماره ۳-۴- گذشت و صبر

تصویر شماره ۴-۴- ساختار و زمینه‌های لازم

۴-۱-۳-۳. مشارکت داوطلبانه مردمی

چرا بهره مندی از نیروی داوطلبانه ؟

الزامات داوطلبانه مردمی:

- داوطلبان باید در درون محدوده هدف درگیر شوند و درک دقیقی از مسائل آن پیدا کنند.
- حضور فرد داوطلب صرفاً یکطرفه نیست. باید بده و بستان فیزیکی و معنایی وجود داشته باشد.
- انگیزه صرفاً خیریه ای با ثبات نیست.
- حضور باید آگاهانه باشد.
- حضور داوطلب باید با مسئولیت پذیری اجتماعی همراه باشد.
- در بافت‌های نارکارآمد توجه باید به فرصت این بافتها باشد و نه تهدید.

۴-۱-۳-۴. بررسی نمونه موردی خانه علم دروازه غار

معرفی خانه ایرانی

راه اندازی خانه ایرانی محله دروازه غار در سال ۱۳۹۰ و پس از ۱۲ سال فعالیتهای گذارسانی و فرهنگی جمعیت در محله

حضور دانشجویان و داوطلبان به منظور ارائه خدمات آموزشی، فرهنگی و پزشکی و ... به صورت مستمر و روزانه با برنامه‌ریزی مشخص

تحصیل کودکانی که به هر دلیلی که محروم از تحصیل شده‌اند (نداشتن شناسنامه، فقر فرهنگی، اعتیاد والدین، نداشتن سرپرست، کار اجباری کودکان، ازدواج زودهنگام اجباری در سنین کودکی و...)

تصویر شماره ۴-۵- معرفی خانه علم

فعالیت‌های خانه علم

فاز اول

- ✓ گام اول: حضور و شناخت محله با حضور دانشجویان در محله حدود یک دهه پیش
- ✓ گام دوم: شناسایی و رسیدگی به خانواده‌ها در کنار شناسایی شیوه زندگی در محله، فرهنگ و آداب رفتاری ساکنان، مشکلات عمده بیشتر خانواده‌ها و علل عمده انحطاط تدریجی محله
- ✓ گام سوم: اعلام حضور رسمی جمعیت در محله با طراحی و اجرای آیین‌ها و برنامه‌هایی چون عهدنامه، پیمان عاشقان، برنامه جشن یلدا در کوچه‌های فقر، تجمعی علیه اعتیاد شام عیاران، برنامه جشن هفت سین برکت

فاز دوم

- ✓ گام اول: پژوهش درباره وضعیت کودکان دروازه غار (آمارگیری)
- ✓ گام دوم: برنامه‌های اصلاحی نرم‌افزاری شامل جشن‌های شاد، مسابقات هنری، ورزشی و ...
- ✓ گام سوم: ایجاد سخت‌افزارهای اصلاحی با فراهم نمودن امکان فعالیت دائمی در محله

گروه آموزش

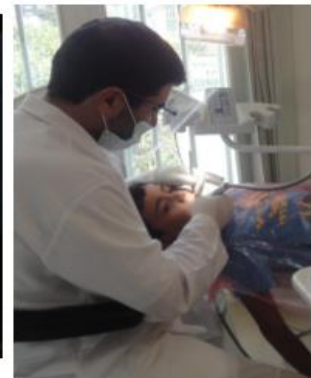
- **گروه آموزش:** فراهم آوردن امکان تحصیل کودکان در خانه علم و سپس ثبت نام آنها در مدارس به همراه واکسیناسیون و تهیه روپوش و لوازم موردنیاز کودکان
- **گروه برنامه‌ریزی درسی:** برنامه‌ریزی به منظور دستیابی به اهداف (کلاس بندی، انتخاب و تعلیم معلمین)، تهیه کتب و ابزار درسی و کمک درسی، تدوین برنامه چشم انداز یکساله آموزشی
- **گروه مهدکودک:** برگزاری کلاس‌های روانشناسی برای نحوه رفتار با کودکان برای مربیان، تحلیل نقاشی‌های کودکان توسط روانشناس و کلاسهای نقاشی درمانی و بازی درمانی
- **گروه ثبت نام در مدرسه:** پیگیری ثبت‌نام کودکان در مدرسه و پیگیری وضعیت تحصیلی آنان (ثبت نام ۴-۴ کودکی)
- **گروه تحقیق و توسعه:** ایجاد بسترهای آموزشی مورد نیاز کادر آموزش، معلمان و دانش آموزان

تصویر شماره ۴-۶- گروه آموزش

گروه پزشکی

- ارتقای سطح بهداشت و حفظ سلامت کودکان و خانواده‌های تحت پوشش
- تلاش در جهت شناسایی پزشکان مجرب و ترغیب به حضور آنها در خانه علم
- عمده فعالیت‌های تیم پزشکی در دو حوزه **بهداشت و تغذیه** و حوزه **درمان و ارجاعات پزشکی**

تصویر شماره ۴-۷- گروه پزشکی

گروه روانشناسی

- تشکیل پرونده روانپزشکی برای تمام کودکان خانه علم دروازه غار و تقویت ابعاد روانشناسی کودکان به طرق مختلف

تصویر شماره ۴-۸- گروه روانشناسی

گروه ورزشی

- تشکیل تیم فوتبال پسران محله دروازه غار به نام پرشین با تامین امکانات مورد نیاز از آذر ۱۳۹۰
- تمرین فوتبال هفتگی در مجموعه ورزشی هرندی ایجادکننده محیطی امن برای بازی و آموزش نظم و...
- برگزاری دو بازی دوستانه در اواسط شهریور ماه (با تیم باشگاهی مقاومت بسیج و تیم فوتبال ساینا) ۹۱
- بازی دوستانه تیم پرشین با تیم فوتبال شهدای اوین در نوزدهم تیر ماه ۱۳۹۲
- شرکت در مسابقات فوتبال محلات شمال شرق تهران (زیر گروه لیگ دو نوجوانان استان تهران) در اوایل مرداد ماه ۱۳۹۲ (نخستین تجربه‌ی بازی رسمی تیم پرشین) در رده‌ی نونهالان

تصویر شماره ۴-۹- گروه ورزش

گروه هنر

- غرق تشویش‌ها، دغدغه‌ها و ناآرامی‌های درون کودکان در ژرفای هنر با کشیدن خطی، ساختن مجسمه‌ای، دیدن و اجرای تئاتری و ... و شناسایی و پرورش استعداد کودکان
- تئاتر، نقاشی، مجسمه سازی، سرود و موسیقی، آموزش زیورآلات، طراحی لباس، نمایش، آموزش چاپ روی کیسه‌ها، انجام دوختهای ترکیبی و خلاقانه روی کیسه‌ها، آموزش ساخت پس زمینه و...

تصویر شماره ۴-۱۰- گروه هنر

گروه حقوقی

- تلاش برای گرفتن شناسنامه کودکان و موفق به گرفتن ۲۰ شناسنامه تا کنون
- جمع‌آوری مدارک کودکان فاقد شناسنامه و یا کارت اقامت
- گروه شناسایی و رسیدگی به خانواده‌های کودکان و تلاش برای رفع مشکلات آنان با استفاده از نیروی مردمی

تصویر شماره ۴-۱۱- گروه حقوقی

گروه کتابخانه

تجهیز کتابخانه به منابع مکتوب متناسب با نیازهای کودکان، نیازسنجی، گردآوری، چینش و به روز سازی کتابها، برگزاری جلسات کتابخوانی، امانت دهی کتاب ها و فراهم سازی بستر نوشتن برای کودکان

تصویر شماره ۴-۱۲-گروه کتابخانه

جمع بندی فعالیت های خانه علم

- ✓ تغییرات مثبت در خانواده ها :
- توجه خانواده ها به گرفتن شناسنامه (برخلاف گذشته)
- مراجعه خانواده ها برای ثبت نام فرزندان شان به خانه علم
- مراجعه برخی از خانواده ها برای ترک اعتیاد خود
- ✓ فعالیت گروه ها حاکی از پرورش ابعاد مختلف انسانی کودکان
- ✓ انتقال تغییرات رفتاری و بهداشتی کودکان به خانه های شان و تسکین حدودی وضعیت نابسامان بهداشتی و فرهنگی محله

آموزه ها

فعالیت های جمعیت امام علی (ع) در بیش از ۳۰ خانه ایرانی در سرتاسر کشور سه آموزه به ترتیب زیر در پی داشته است:

الف- تداوم حضور، کلید دستیابی به اعتماد مردم و عنصری حیاتی در دستیابی به اهداف است.

وزارت راه و شهرسازی

اداره کل راه و شهرسازی مازندران

دوره آموزشی "چگونگی جلب مشارکت مردمی در بازآفرینی شهری پایدار

ساری-تیر ۹۶

ب- توجه به پتانسیل‌های هر مکان و مشکلات زمینه‌ای آن ضروریست.

ج- آگاه سازی در سطوح مختلف و در هر عرصه‌ای بعنوان ماموریتی اصلی باید صورت گیرد

۴-۲. مکان و زمان برگزاری دوره

این دوره در تاریخ ۱۱/۰۴/۹۶ در محل سالن اجتماعات اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان مازندران برگزار گردید.

۵- گزارش تصویری دوره آموزشی

تصویر شماره ۵-۱: سخنرانی و خیر مقدم آقای ذوالفقاری سرپرست اداره کل راه و شهرسازی مازندران

وزارت راه و شهرسازی

اداره کل راه و شهرسازی مازندران

دوره آموزشی "چگونگی جلب مشارکت مردمی در بازآفرینی شهری پایدار"

ساری-تیر ۹

تصویر شماره ۵-۲: سخنرانی و خیر مقدم آقای میرزاپور رئیس اداره عمران و بهسازی شهری مازندران

تصویر شماره ۵-۳: آموزش توسط خانم مهندس واحدی با عنوان "چگونگی جلب مشارکت مردمی در بازآفرینی شهری پایدار"

وزارت راه و شهرسازی

اداره کل راه و شهرسازی مازندران

دوره آموزشی "چگونگی جلب مشارکت مردمی در بازآفرینی شهری پایدار"

ساری-تیر ۹

تصویر شماره ۴-۵: آموزش توسط خانم مهندس واحدی با عنوان "چگونگی جلب مشارکت مردمی در بازآفرینی شهری پایدار"

تصویر شماره ۵-۵: آموزش توسط خانم مهندس واحدی با عنوان "چگونگی جلب مشارکت مردمی در بازآفرینی شهری پایدار"

وزارت راه و شهرسازی

اداره کل راه و شهرسازی مازندران

دوره آموزشی "چگونگی جلب مشارکت مردمی در بازآفرینی شهری پایدار

سازی-تیر ۹

۶-مدارک دوره آموزشی

گواهینامه از طرف شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران و اداره کل راه و شهر سازی به شرکت کنندگان اهدا خواهد شد.

